

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

כי תצא תשעה

פרשת שבוע

בן השנואה ובן האהובה - חביבות פירות גידולי ארץ הקודש

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

קדושתה של ארץ ישראל חוזרת ומודגשת בפרשיות אותן אנו קוראים בשבועות אלה. קדושתה של הארץ באה לידי ביטוי גם בהלכות המיוחדות של שנת השמיטה, שאנו עומדים לפני סיומה, בשבועות הקרובים. אם בשנה רגילה אנו חייבים להיזהר שלא להשחית עצי פרי, גם לצורך כיבוש הארץ: "כי תצור אל עיר... לא תשחית את עצה... כי מננו תאכל ואתו לא תכרת פי האדם עץ השדה" (דברים כ"ט). בשנת השמיטה, החיוב להיזהר שלא להשחית פירות וירקות, הקדושים בקדושת שביעית, מקבל משנה תוקף "לאכלה ולא להפסד" (פסחים נ"ב ע"ב ועוד).

זהירות זו, גורמת לאנשים להעדיף תוצרת שאיננה קדושה בקדושת שביעית, מקרקעות של יהודים שנמכרו לנכרי ב"היתר המכירה", או מיבול נכרי כפשוטו, או מתוצרת שיובאה מחו"ל, על פני תוצרת של יבול ארץ ישראל המחולקת על ידי "אוצר בית דין", בחשש שמא לא ישמרו כראוי על קדושת הפירות.

זה הזמן לעורר את הציבור להעדיף דווקא יבול הקדושה בקדושת שביעית, המאפשר לקיים מצוות בהידור, להגביר את החיבה לקיום מצווה ולהינות אפילו בזמן האכילה מהקשר לקדושה, וממילא מהקשר למקור הקדושה בעולם - הקדוש ברוך הוא. בימים אלה עולה על הפרק סוגיא נוספת והיא השאלה: איזה "ארבעת המינים" לקנות?

שאלה זו מקבלת, לכאורה, משנה תוקף בקהילות בחו"ל שהרי לכאורה, במבט ראשון, אין לייצא את "ארבעת המינים" הקדושים בקדושת שביעית לחוץ לארץ. לכן נבחר שתי נקודות:

א. יש מצווה מיוחדת ליטול למצוות ארבעת המינים דווקא מהיבול של ארץ ישראל.

בעל ה"שדי חמד" (חלק ג קמא כלל לולב סימן לב) פסק כי: "כל שנמצאים אתרוגים הגדלים בארץ ישראל אסור לצאת בשל שאר מקומות".

והוסיף עליו בחריפות לשון בעל "ערוך השולחן": "והנה בעיקר הענין אותם המבכרים פרי בן השנואה (אתרוגי חו"ל) על אתרוגי בן האהובה (אתרוגי ארץ ישראל) קצר עטי אשר אתי לתאר שפלות נפשם ופחיתות דרכם ורוע לבבם והסתר מסוה הבושה מעל פניהם... הנכון לאיש הישראלי לבלי לבכר פרי ארצנו הקדושה על פרי ארץ העמים! איזה כבודו יתברך? איזה כבוד התורה הקדושה, שבפסוקים רבים השתבחה בשבחה של ארץ ישראל? איזה כבוד משה רבינו שהתחנן אעברה נא ואראה הארץ הטובה, ... ואלו האנשים... ישליכו פריה וטובה של ארץ הקדושה ככלי אין חפץ בו".

נוסיף את דברי בעל ה"הפלאה": "כך אנחנו מה מאוד חוב קדוש רובץ עלינו אם יש ביכלתנו בהיותנו נדחים בארצות פזורנו להראות השתוקקות וחיבה לארצנו, בלקחנו מפרי תנובתה למצוה ולברך עליהם במקום קדשנו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לקיים מה שנאמר כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו... בוודאי מצוה לשמוע דברי חכמים ולקיים המצווה רק באתרוגי ארצנו". נסיים בדברי הראי"ה זצ"ל בהקדמה לספרו "עץ הדר": "זאת המצוה היקרה הבאה בזמן שמחתנו למועד הראוי לדרישת ארץ חמדה בכל לב ונפש מכל זרע ישראל, שהיא לא תוכל להתקיים כי אם על ידי חביבות פירות גדולי ארץ הקודש, ועוד נוסף לזה שבפרוץ הדבר יוכלו אחינו העובדים את אדמת הקודש להוסיף נטיעות רבות וגני אתרוגים ויהיה גם זה מצטרף להרחבת בנין ארץ הקודש ושיבתה השקולה ככל התורה כולה".

ב. בשנת השמיטה, בקהילות הגולה, היו כאלה שרצו להעדיף "ארבעת המינים" מחו"ל, על פני אלה שיוצאו מארץ ישראל. נטען כלפיהם, כי אומנם נחלקו הפוסקים אם מותר לייצא פירות שביעית לחו"ל, אבל רוב הפוסקים התירו הוצאת אתרוגי שביעית לחו"ל מכמה טעמים:

1. אין איסור להוציא אם יש שפע מאותו המין בארץ.

2. בימינו לא חלה על האתרוגים קדושת שביעית שהרי אינם מיועדים לאכילה.

3. האיסור להוציא חל על פירות החייבים בביעור, ואילו אתרוג אינו חייב בביעור.

4. גם אם יש חובת ביעור על אתרוג, הרי שאין איסור לשלוח פרי שלא יחזיק מעמד עד הביעור.

5. פירות אוצר בית דין פטורים מביעור ולכן אין איסור לשלוח אותם לחו"ל.

6. האיסור קיים רק על אכילת פירות מארץ ישראל בחו"ל, ולא על שימוש בהם.

על כן, נחזור ונקרא לאחינו בארץ ישראל, להעדיף באופן כללי יבול ארץ ישראל, הקדוש בקדושת שביעית. ונקרא לאחינו בני הגולה בכל מקום שהם, להקפיד ולהעדיף ארבעת המינים שגדלו בארץ ישראל. (המעוניינים לקבל את התשובה עם המקורות ההלכתיים המלאים יפנו למשרדי המכון).

<p>לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע י"ז בסיוון תשע"ד</p>	<p>לע"נ רבי יעקב בן אברהם ועישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג ז"ל</p>	<p>לע"נ ר' מאיר בן יחזקאל שרגא ברכפלד ז"ל</p>	<p>לע"נ מרת שרה ונגרובסקי בת ר' משה זאב ע"ה נלביע י" בתמוז תשע"ד</p>	<p>לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלביע ט' בכסלו תשס"ט</p>
---	--	---	---	--

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

חמדת הדף היומי

מינוי שליח לדבר שטרם בא לעולם

הרב עקיבא כהנא

הגמרא (נזיר יב ע"א - ע"ב) דנה בשאלה מה הדין לגבי אדם ששלח שליח לקדש אשה, ולא פירש לו איזו אשה הוא רוצה לקדש. בסופו של דבר השליח לא חזר ולא ידוע מה הוא עשה. הדין הוא שהמשלח צריך להניח שהשליח עשה שליחותו וקידש אשה כלשהי, אך הוא אינו יכול לדעת מי היא האשה, לכן לכאורה הוא אסור בכל אשה שיש לה קרובות, ושיש סיכוי שאותן קידש השליח.

הגמרא מציינת שאם אחת האחיות של האשה שהאדם (המשלח) רוצה לשאת הייתה נשואה בזמן שהשליח נשלח, אף על פי שהתגרשה לאחר מכן, המשלח מותר באשה זו, משום שאדם לא עושה שליח אלא בדבר שימצי עבד השתא', כלומר, שהוא יכול לקדש באותו זמן, וכיון שאת האשה הזו הוא לא היה יכול לקדש, לכן השליח נשלח לכל הנשים פרט לנשים שבזמן השליחות לא היו יכולות להתקדש משום שהיו נשואות.

תוספות (ד"ה מאי טעמא ביארו) שאדם אינו יכול למנות שליח לדבר שבזמן המינוי לא נמצא בעולם, וזאת אפילו אם בידו להביא את הדבר לעולם, כדוגמא לכך הוא מביא שליחות להפרשת חלה, שלמרות שהבעלים צריכים להפריש, פעמים רבות נוהגים לשלוח אדם אחר להפריש, עוד לפני שהקמח נהפך לבצק, זאת למרות שהחיוב בחלה מתחיל רק כשהקמח הופך לעיסה. לדעת תוספות ההסבר בזה הוא שרק משום שגם כעת ניתן לקחת עיסה אחרת, ולהפריש חלה על הקמח לזמן שהוא יהפוך להיות עיסה, לכן ניתן גם למנות שליח. **כמו כן** הוא מבאר לפי זה גמרא ביבמות (נב) הקובעת שאדם יכול לכתוב גט לארוסתו שיחול רק בזמן שישא אותה, משום שבידו כעת לגרש אותה, אך אינו יכול לכתוב גט ליבמה הזקוקה לו באותו אופן, משום שהוא אינו יכול לגרש אותה כעת (שהרי היא כלל לא נשואה לו), אלא לאחר שישא אותה.

מהרי"ט (חושן משפט נב) חלק על דברי התוספות, וכתב שמהגמרא ניתן להוכיח ההפך מדבריו. שהרי הגמרא עצמה תולה באותה מחלוקת גם מקרה של נזירים שקיבלו על עצמם לגלח (=להביא קרבנות עבור) נזיר אחר, והם רוצים לגלח אחד את השני, וזהו מקרה שאינו שייך לשליחות כלל. לכן חייבים להסביר שהכוונה בגמרא היא שאין בדעת האדם בזמן שהוא ממנה שליח על דברים שהוא אינו יכול לעשות. ולא שהכוונה כדברי התוספות שהוא אינו יכול למנות שליח. וכל זה כשהמשלח לא אמר במפורש, אבל אם אמר במפורש שהוא רוצה למנות שליח על דבר שטרם הגיע לעולם, הוא יכול למנות.

המשנה למלך (אישות ט, ו) העיר שדברי המהרי"ט קשים מהמשך הגמרא שמשמע ממנה שאדם אינו יכול למנות שליח להפר נדרי אשתו לפני שהיא נדרה אותם, ומשמע שלא ניתן למנות שליח לדבר שטרם הגיע, גם אם המשלח אמר במפורש שהשליח יהיה שליח לכך. **כמו כן** לדעתו זהו ההסבר במהלך הגמרא בהבדל בין מה שרוא אמר בתחילה, למה שהוא הסיק בהמשך, ולמסקנה לא ניתן למנות שליח כלל לדבר שטרם בא לעולם.

רבי עקיבא איגר (שו"ת מהדו"ק סימן קמא) הקשה איך יתכן שלדעת תוספות גם דבר שתלוי רק בעצמו (בידו) נחשב לידבר שלא בא לעולם ולא ניתן למנות על זה שליח, והלא זה לא נחשב לידבר שלא בא לעולם לענין פעולות קנייניות, כלומר, שאדם יכול לקנות מחבירו בדבר שטרם בא לעולם, אם זה בידו להביא אותו לעולם (כמו עיסה כשיש בידו קמח), ואם כן איך יתכן שאת אותו חפץ הוא יכול לקנות ממשיהו, אבל לא יכול למנות עליו שליח?

האבני מילואים (לה, יג) תירץ את קושייתו: שאכן כן יותר קל לאדם לקנות מאדם אחר בידבר שלא בא לעולם מאשר למנות שליח, וזאת משום שאדם העושה עיסקת קנייה שתלויה רק בו ובמוכר, בזמן שלשניהם יש רצון לקיים את העיסקה, ובידם להביא את החפץ, יש גמירות דעת, ולכן הקניין מועיל, אולם כאשר אדם רוצה למנות שליח, המעשה תלוי גם בדעת השליח, ולכן הוא לא חל גם אם בידו לעשות שהדבר יבוא לעולם.

אמנם רבי שמעון שקופ (קונטרס השליחות יח) הקשה על דבריו, שאין זה נכון להגדיר את השליח כאדם נוסף שצריך להכניס גם את גמירות דעתו, שהרי השליח הוא רק הדרך להוציא לפועל את המעשה שנעשה על ידי הממנה, ולא צריך את דעתו במעשה השליחות. **לכן הוא ביאר** באופן אחר, שקניין שעושים כעת על דבר שלא בא לעולם יחול רק כאשר הדבר בא לעולם, ולכן הוא מועיל בכל מיני מקרים. מה שאין כן מינוי שליחות, השליחות צריכה לחול מיידית על מנת שהשליח יוכל לבצע את השליחות, ולכן אם הדבר לא נמצא ממש בעולם, לא ניתן גם למנות עליו שליח.

סיכום: לדעת תוספות לא ניתן למנות שליח לדבר שטרם בא לעולם, גם אם ביד המשלח להביא את הדבר לעולם, המהרי"ט חלק עליו וכתב שלא משמע כך מהגמרא. המשנה למלך דחה את דברי המהרי"ט. רבי עקיבא איגר התקשה איך יתכן שניתן להקנות דבר כזה, אך לא ניתן למנות עליו שליח, ואבני מילואים תירץ שמשום שהדבר תלוי גם בדעת השליח, לכן מינוי שליחות קשה יותר מהקנאה. רבי שמעון שקופ תירץ באופן אחר.

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפיה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפיגש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בבואו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו גדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית על"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הדגומים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

(מתוך ח"ד)

Florence, Italy

פירנצה, איטליה

אדר א', ה'תשנ"ז

פינוי עצמות אשה, שנשתמדה מחמת המציק וחזרה בתשובה, לקבר ישראל

שאלה

פלוניית ילידת פירנצה נשתמדה ר"ל בזמן מלחמת העולם השנייה מחמת המציק ועברה לגור בעיר אחרת. אחרי המלחמה ביקשה לחזור בתשובה ולא עלתה בידה, נלקחה לבית עולמה ונקברה בעיר פלרמו בסיציליה, בבית קברות לא יהודי. קודם מותה עודדה את בתה לעשות את מה שהיא לא הספיקה לעשות ולשוב לדת ישראל. הבת אכן חזרה ליהדות שומרת שבת כשרות ומצוות נוספות והיא מבקשת עתה להעביר את עצמות האשה מבית הקברות של נכרים בפלרמו לקבר ישראל בעירנו. האם אנו רשאים להענות לבקשת הבת?

תשובה

מותר לקבור אשה זו בקבר ישראל מכיון ש"ישראל מומר שעשה תשובה אין צריך לטבול ורק מדרבנן יש לו לטבול ולקבל עליו דברי חבירות בפני גוי".¹ דין זה הוא רק לכתחילה לשם מעלה בעלמא.² מכל מקום גם אם רק קיבל לעשות תשובה ולא עשאה נפסק להלכה לענין עדות³ "מומר שחזר בו וקיבל עליו לעשות תשובה כשר מיד אע"פ שלא עשאה עדין"^{4,5}. על כן מותר לפנות אשה זו מבית קברות של גוים לבית קברות יהודי ועדיף שהפינוי יהיה אל תוך חלקה משפחתית.⁶

¹ רמ"א בשו"ע (יורה דעה סי' רסח סעיף יב).

² רמ"א בשו"ע (שם סי' רסז סעיף ח).

³ רמ"א בשו"ע (חושן משפט סי' לד סעיף כב).

⁴ ואמנם בש"ך (שם סי' כ) כתב שהסברה היא משום דמסתמא יקיים, ובנדון דידן המציאות מורה שהיא לא קיימה,, מכל מקום הרהורי תשובה יש כאן, ומוכח לנו שהייתה כוונה לשוב בתשובה ללא פניות, והראיה - שלפנינו בתה השומרת תורה ומצוות בזכות האם, ומי יודע, אם הבת הייתה שומרת היום ומצוות לולא בקשת הם ועודדה. ודברי הש"ך נסובים על מצב שבו אין לנו הוכחה, ולכן הוא אומר "דמסתמא יקיים", אבל בנדון דידן יש הוכחה מוצקה.

⁵ בתשובות הגאונים ("שערי צדק" ח"ג ש"ו סי' ג, יא) נפסק שמומר שחזר בו אינו צריך טבילה. ומדבריהם נראה שגם מדרבנן אין צריך טבילה, וכן פסק בשו"ת הרשב"א (ח"ה סי' סו). וב"ת"רומות הדשן" (סי' קצח) מובא שאין להקשות יותר מדי על מומר שחזר ליהדות, ויש להביא ראיה לדבריו שהרי בזמן הסנהדרין היו מלקין את החוזר משום שעבר על כמה עבירות עשה ולא-תעשה וכריתות ומיתת בית-דין, ואנו רואים שמסתפקים במלקות פעם אחת ולא יותר (יעוין ב"שערי צדק" ח"ג ש"ו סי' יא).

⁶ עיין עוד בשו"ת "במראה הבזק" (ח"ב ע' 138-140) ובתשובה קכב לעיל.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

יצא לאור! שו"ת במראה הבזק, חלק שמיני.

תשובות לשאלות מרבני הגולה. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכי דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".

מהו יאגיסטון?
האם מותר ליהודי לעבוד בקרקע השייכת לגוי?
מהי משמעות קניין הגוי בארץ ישראל?
האם יש קדושת שביעית בפירות הגוי?
מה כולל איסור אמירה לגוי בשמיטה?
מהן הגבלות על קניית יבול חו"ל?

שנת השבע
התורה וההלכה

972-2-5371485 | shmita@eretzhemdah.org